

ПІДСЕКЦІЯ № 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Науковий керівник: Єгорова В. С., к.ю.н., доцент

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗВОРотної Дії ЗАКОНУ В ЧАСІ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ ТА КОНСТИТУЦІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Белова Анна Дмитрівна

Студентка 3-го курсу «Правознавство» ІПО КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Москалюк О.В.

к.ю.н., асистент кафедри конституційного права КНУ імені Тараса

Шевченка.

Під зворотною дією закону розуміється поширення дії закону на випадки, що мали місце до набуття ним чинності [3], однак тільки як виняток іноді закону надається така сила, а натомість важливого значення набув принцип незворотності дії закону в часі, застосування якого забезпечує правовий статус особи, непорушення її існуючих прав.

На сьогодні даний принцип на міжнародному рівні закріплено в статті 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1], а також в статті 15 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2].

Вивченню питання дії норм права в часі в цілому та незворотності дії правових норм зокрема у вітчизняній юридичній літературі, починаючи ще з радянських часів, присвячена значна кількість праць таких науковців, як, наприклад, П.Є. Недбайло, М.П. Кар'єва, С. Погребняк, О. Пушняк, П.Рабінович, І.Оборотов та інші [5, с. 1,2].

Отже, зважаючи на важливе правове значення принципу незворотності дії закону в часі та з метою більш глибокого розуміння його суті, необхідно провести порівняльно-правовий аналіз відображення та реалізації даного принципу в законодавстві України та законодавстві Російської Федерації.

Принцип незворотності дії нормативних актів в часі як загально правовий принцип закріплений в ст. 58 Конституції України 1996 року, де визначається, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність [6].

В Конституції Російської Федерації даний принцип закріплений в ст. 54 та визначає, що закон, який встановлює чи посилює відповідальність, зворотної сили не має. В пункті 2 даної статті зазначається, що, якщо після скоєння правопорушення відповідальність за нього скасовується чи пом'якшується, застосовується новий закон.

Проаналізувавши приведену інтерпретацію принципу незворотності дії закону в часі у конституціях двох різних держав, можемо спостерігати використання різних моделей його закріплення в Основному законі.

Так, М.И. Байтін наголошує на тому, що даний принцип в російському праві використовується далеко не в повній мірі, оскільки його положення офіційно обмежуються сферою відносин, пов'язаних з правопорушеннями, не виправдано не поширюючись на регулювання правомірної поведінки суб'єктів права [8, с. 11].

Натомість, норма ст. 58 Конституції України побудована за такою моделлю закріплення заборони зворотної дії закону в часі, яка передбачає, що принцип незворотності дії закону в часі поширюється на всі правовідносини, однак не носить універсальний та всеохоплюючий характер, оскільки передбачає наявність винятків, коли норми отримують зворотню дію в часі, а саме, коли пом'якшують або скасовують відповідальність. Виходить, що при буквальному тлумаченні даної статті Конституції її норма поширюється на всі види юридичної відповідальності. Однак на відміну від кримінальної та адміністративної відповідальності специфіка цивільно-правової, матеріальної та дисциплінарної відповідальності полягає в тому, що особі, яка притягується до відповідальності, найчастіше протистоїть не держава в особі уповноважених нею органів, а інший суб'єкт права. [5, с. 2].

Москалюк О.В. зазначає, що застосування зворотної дії відносно норм, які скасовують або пом'якшують відповідальність в інших галузях публічного права (окрім кримінального) означатиме розширення прав особи або звуження її обов'язків і, відповідно, обмеження державного втручання в приватне життя. Водночас у випадку надання зворотної дії в часі нормам, які пом'якшують або скасовують відповідальність в приватних галузях права, покращення становища

однієї особи неодмінно пов'язане з погіршенням становища іншої. Тому поширення даного винятку з принципу незворотності дії закону в часі на відносини юридичної відповідальності в приватних галузях права є неприпустимим [5, с. 3].

Необхідно зазначити, що досить дискусійним та невирішеним залишається питання про поширення дії норми Конституції про зворотну дію закону в часі щодо юридичних осіб, як суб'єктів правовідносин.

Оскільки норма про незворотність дії закону в часі як в Конституції України, так і в Конституції Російської Федерації розміщена в розділі, справедливо було б вважати, що вона стосується тільки фізичних осіб, на чому наголосив і Конституційний Суд України в рішенні у справі про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів [5, с. 4].

Однак, М.І. Козюбра, який висловив окрему думку щодо такої позиції, зазначив, що відсутність у юридичних осіб, як у неживих істот, природної волі не означає, що на цій підставі юридичні особи як суб'єкти права мають протиставлятися фізичним особам. Юридичні особи як колективні утворення втілюють об'єднану людську волю, причому діє вона в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи. Саме завдяки наявності у юридичної особи об'єднаної, колективної волі за нею визнається можливість бути суб'єктом права, мати так звану спеціальну правоздатність і дієздатність. Крім того, на його думку, така позиція Конституційного Суду порушує конституційний принцип рівності всіх суб'єктів права перед законом [9].

А.М. Медведєв також зазначив, що в Конституції Російської Федерації зовсім не вирішено питання про дію законів в часі, які стосуються діяльності юридичних осіб, а також громадських організацій, хоча вони також є суб'єктами правовідносин та за певні правопорушення несуть відповідальність, та наголосив на необхідності конституційного закріплення такої норми, яка б регулювала дію законів в часі саме відносно даних суб'єктів суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифіковано Законом Верховної Ради України № 475/97 від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004/
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043/
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998.
4. Порівняльний аналіз конституційно-правового регулювання зворотної дії норми права в часі / О.В. Москалюк // Часопис Академії адвокатури України – 2011. - № 13. – с. 1-7.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 – ст. 141.
6. Конституция Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.constitution.ru/>
7. Байтин М.И. О принципах и функциях права: Новые моменты / М.И. Байтин // Правоведение. – 2000. – № 3. – с. 4-16.
8. Окрема думка судді Конституційного Суду України М.І. Козюбри стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. - № 2. – с. 25-26.